

ART DECO

magazine.nl

nummer 3 voorjaar/zomer 2011
prijs € 6,95

Grandeur

binnenkijken in een Art Deco villa

ARTZUID viert **Berlage**

Monumentaal beeldhouwer

Gijs Jacobs van den Hof

In Brussel bloeit de Art Nouveau

Bezieling

spannende **Avant-garde** fotografie

Artzuid

Eerbetoon aan het erfgoed van Berlage

Licht, lucht en schoonheid.
Brede lanen, ruime
plantsoenen, markante
bakstenen gevels en
een overvloed aan
beeldhouwwerken op
straat. Plan Zuid, het
stedenbouwkundig ontwerp
van Hendrik Petrus Berlage
voor de stadsuitbreiding van
Amsterdam, was doorspekt
met idealisme. Deze zomer
benadrukt ARTZUID de
schoonheid van zijn erfenis
met een internationale
beeldenroute samengesteld
door Jan Cremer.

Tekst: Bobby van Brussel, foto's: Jan-Willem Kaldenbach

Vorige pagina: Sculptuur van Hildo Krop op een van de bruggen van het Muzenplein. Links: Het brede plantsoen tussen de rijbanen van de Apollolaan bracht licht en lucht in de stad. Deze zomer vormt het een van de belangrijkste podia van ARTZUID.

Rechts: Hildo Krop vervaardigde het standbeeld van Berlage, dat op een van de meest markante punten van Plan Zuid staat. Aan het Victorieplein, waar drie statige lanen samenkomen, staat ook de Wolkenkrabber van J.F. Staal, met zijn twaalf verdiepingen het eerste hoge gebouw van Amsterdam.

Cintha van Heeswijck, bewoonster van Zuid, kwam tijdens de dagelijkse wandeling met haar hond op het idee. 'Waar in de stad heb je zoveel openbare ruimte, van zo'n hoge kwaliteit. Daar zouden we iets bijzonders mee moeten doen.' Ze kreeg de handen ervoor op elkaar, ontving slechts 15.000 euro subsidie, maar wist een enorm aantal sponsors te werven. En zo kwam in 2009 de eerste editie van ARTZUID

De indrukwekkende beeldenroute legt de nadruk op de prachtige lanen die Berlage's Plan Zuid doorkruisen.

tot stand, een indrukwekkende beeldenroute die de nadruk legde op de prachtige lanen die Berlage's Plan Zuid doorkruisen. Een evenement van niveau, met medewerking van belangrijke musea en galeries uit binnen en buitenland, dat 90.000 bezoekers trok. Voorafgaand aan de tweede editie is ARTZUID genomineerd voor een Europese cultuurprijs, voor de wijze waarop het evenement het erfgoed van Berlage onder de aandacht brengt.

Socialistisch ideaal

Architect Berlage werd begin vorige eeuw door de gemeente Amsterdam gevraagd een nieuw uitbreidingsplan te maken aan de zuidkant van de stad, voor voornamelijk goedkope woningen of anders gezegd: sociale woningbouw. Deze uitbreiding was nodig omdat er woningnood ontstond in de oude stad, zoals in de wijken de Jordaan en de Pijp. Deze wijken waren al bouwend ontstaan zonder dat er een plan voor was. De straten zijn er smal en er komt weinig licht in de huizen. Berlage wilde dat arbeiders na een dag hard werken licht, lucht en schoonheid om zich heen hadden. Ook wilde hij een wijk schep- pen waar verschillende sociale klassen bij elkaar woonden. Veel andere architecten, aannemers en hoveniers uit die tijd stonden ook achter dit socialistisch ideaal en ontwierpen mee. Vanuit deze visie zijn ook de beeldhouwwerken ontstaan die deel uitmaken van de gevelwanden, bruggen en plantsoenen. De meeste beelden die permanent het straatbeeld sieren zijn van stadsbeeldhouwer Hildo Krop.

Monumentale nieuwe stad

Een eerste ontwerp, uit 1904, werd goedgekeurd door de gemeenteraad maar niet uitgevoerd. Elf jaar later kreeg Berlage een herkansing en ditmaal werden zijn plannen wel gerealiseerd. Bij het ontwikkelen van Plan Zuid liet Berlage zich inspireren door de ruime boulevards die Georges-Eugène Baron

Hausmann in Parijs had aangelegd. Zo ontstond zijn ontwerp met een streng patroon, brede verkeerswegen en kanalen, monumentale straat- en pleinwanden en ver doorlopende zichtlijnen. Met veel ruimte tussen de huizen, met pleinen en hofjes, met sociale woningbouw en villa's. 'Anders dan het historische Amsterdam, dat schilderachtig van karakter is, zal de nieuwe stad monumentaal moeten zijn', schreef hij.

'De plantsoenen worden opnieuw een plek van ontmoeting. Kunst levert altijd stof tot praten.'

den en ver doorlopende zichtlijnen. Met veel ruimte tussen de huizen, met pleinen en hofjes, met sociale woningbouw en villa's. 'Anders dan het historische Amsterdam, dat schilderachtig van karakter is, zal de nieuwe stad monumentaal moeten zijn', schreef hij.

Mooiste scheppingen van de Amsterdamse School

In 1917 werd het plan goedgekeurd. Het is die timing waardoor de Amsterdamse School zo aanwezig is in de wijk. Het was onder andere te danken aan Michel de Klerk, de voorman van de Amsterdamse School, dat Berlage's brede lanen bebouwd werden met sierlijke woonblokken met welvende bakstenen gevels. Hoewel Berlage geen voorstander was van de architectuur van de Amsterdamse School, bewonderde hij het vermogen van De Klerk en zijn collega's om

blokken te ontwerpen die massaal waren, maar door hun detaillering niet zo oogden. De schoolgebouwen aan de P.L. Takstraat vormen een essentieel onderdeel van Plan Zuid, bovendien behoren zij tot de mooiste scheppingen van de Amsterdamse School. Later volgden ook architecten van de Nieuwe Zakelijkheid. Het is de verdienste van de opzet van het plan van Berlage dat de verschillende stromingen elkaar niet in de weg staan, maar letterlijk de ruimte krijgen. Het project duurde tot in de jaren dertig, al werden sommige plekken pas in de jaren zestig bebouwd. Al in 1927 had de voorzitter van de begeleidende Commissie Zuid gezegd dat 'er in Zuid een stad groeit, die zoo mooi kan worden als misschien nergens bestaat'.

Flaneren en praten over kunst

'Tegenwoordig worden de prachtige plantsoenen van Berlage niet meer gebruikt om langs te flaneren, met elkaar een praatje te maken en van de omgeving te genieten', constateerde Cintha van Heeswijk in 2008 tijdens haar wandelingen. 'Er is niet veel sociaal contact meer in de buurt. Hoe kun je dat contact beter tot stand brengen dan met kunst. De lanen van Berlage als een nieuwe plek van ontmoeting. Beeldhouwwerken uit de vorige eeuw en eigentijds werk: kunst levert altijd reacties op en stof tot praten. Vanuit deze gedachte is het initiatief van ARTZUID ontstaan.'

Onder: De beeldenroute van ARTZUID voert onder meer langs de plantsoenen van het Minervaplein. Rechtsboven: Sculpturale detailleringen werden toegepast om schoonheid in de woonomgeving te brengen. Rechtsonder: Jan Cremer, samensteller van ARTZUID 2011 en Cintha van Heeswijk, de initiatiefneemster van het evenement

Jan Cremer kiest 50 beelden

ARTZUID 2011 vindt plaats van 27 mei t/m 28 augustus. In samenwerking met onder meer het Stedelijk Museum en de Rijks-

akademie van Beeldende Kunsten presenteert schrijver en kunstenaar Jan Cremer zijn 'Sculpturale Amsterdam – The World around'. De monumentale lanen van Berlage's Plan Zuid en de in de jaren negentig ontworpen plantsoenen van landschapsarchitect Michael van Gessel vormen het podium voor vijftig beelden van internationaal gerenommeerde kunstenaars. De sculpturen worden getoond in het decor van de bijzondere architectuur van de Amsterdamse School.

Jan Cremer confronteert de Europese beeldhouwkunst met werken van kunstenaars uit onder andere de Verenigde Staten, Brazilië,

Suriname, India, China, Zuid-Afrika, Indonesië en Japan. Cremer toont lef en maakt van Amsterdam tijdelijk een 'global city of sculptures' met onder meer kunstwerken van Anthony Caro, Yayoi Kusama, Anish Kapoor, Auguste Rodin, Henry Moore, Jean Tinguely, Niki de Saint Phalle, Hans Arp, Subodh Gupta en Zhang Wang.

De beeldenroute is gelegen op vijf minuten lopen van het Museumplein en gratis toegankelijk. Bij de infodesk voor het Hilton Hotel is een routekaart beschikbaar, een wandeling langs alle beelden duurt circa tweeënhalf uur. Rondleidingen zijn te boeken via www.artzuid.nl.